

ÖZGECİLİK ÖLÇEĞİ: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Burcu TEKEŞ¹, Derya HASTA²

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Özgecilik Ölçeğini Türkçeye uyarlamaktır. Bu amaçla, ilk aşamada web tabanlı çevrimiçi bir yazılım olan www.survee.com aracılığı ile 94'ü (% 33.3) kadın, 188'i (% 66.7) erkek 282 katılımcıdan veri toplanmıştır. Katılımcılar Özgecilik Ölçeği ile birlikte Empatik Eğilim Ölçeği (Dökmen, 1988) ve Demografik Bilgi Formu'nu da yanıtlamışlardır. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda, ölçeğin toplam varyansın % 35.58'ini açıklayan yardım etme ve bağışçılık olarak adlandırılan iki faktörlü bir yapı gösterdiği anlaşılmıştır. Ölçüt bağımlı geçerliğini test etmek için ölçekten alınan puanlarla Empatik Eğilim Ölçeği'nden alınan puanlar arasındaki korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Bu iki ölçekten alınan puanlar arasında hesaplanan korelasyon katsayısı .36 olarak bulunmuştur. Ölçeğin güvenirliğini test etmek için iç tutarlık katsayısı, iki yarım test güvenirliği ve test-tekrar test güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır. Ölçeğin yardım etme ve bağışçılık alt boyutları için hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları sırasıyla .81 ve .70'dir. Ölçeğin iki yarım test güvenirlik katsayısı .74 ve test-tekrar test güvenirlik katsayısı .83 olarak bulunmuştur. Bu bulguların ardından ölçek, 356 kişiden oluşan ikinci bir örneklem grubuna daha uygulanmıştır. Bu grup üzerinden gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonuçları da ölçek için belirlenen iki faktörlü yapının uygun olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Özgecilik, empati, empatik eğilim

¹ Uzman Psikolog, [burcutekes\(at\)gmail.com](mailto:burcutekes(at)gmail.com)

² Doç., Dr., Ankara Üniversitesi, DTCF, Psikoloji Bölümü, [dhasta\(at\)ankara.edu.tr](mailto:dhasta(at)ankara.edu.tr).

Yazar Notu: Bu çalışmanın bir kısmı ilk yazarın yüksek lisans tezinden alınmıştır.

ALTRUISM SCALE: A STUDY OF RELIABILITY AND VALIDITY

ABSTRACT

The aim of the study was to investigate reliability and validity of the Turkish version of the Altruism Scale. Data was collected from 94 women (%33.3) and 188 (%66.7) a total number of 282 participants via a web-based online questionnaire software, www.surveey.com. Participants completed Altruism Scale, Empathic Tendency Scale (Dokmen, 1988) and Demographic Information Form. According to exploratory factor analysis results, it was decided to use two sub-scales as helping and philanthropy which explain 35.58% of total variance. A confirmatory factor analysis (CFQ) with a new sample of 356 participants showed that this two factor structure is appropriate. Also, the correlation between Altruism Scale and Empathic Tendency Scale was examined to check external validity and it found as .36. Internal consistency coefficients, test-retest reliability correlations and split-half correlation coefficients were also calculated to check the reliability of the scale. The Cronbach's alpha value of the helping and philanthropy sub-scales were found as .81 and .70. Split-half correlation coefficients was found as .74 and test-retest reliability was found as .83. In the regards of this information, Altruism Scale was found to have essential reliability and validity to use in Turkish sample.

Keywords: Altruism, empathy, empathic tendency

Tekeş, B. ve Hasta, D. (2015). Özgencilik Ölçeği: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması. *Nesne*, 3(6), 55-75.

Kişilerarası ilişkilerde karşımıza çıkan ve bu ilişkilerin sağlıklı bir biçimde sürdürülmesini kolaylaştıran en önemli etmenlerden biri özgeciliktir. Bu yönüyle, sosyal psikoloji araştırmalarına konu olan özgecilik, hiçbir çıkar beklentisi olmaksızın, yalnızca başkalarının yararı için yapılan her türlü davranış olarak tanımlanabilir. Diğergamlık olarak da bilinen özgeciliğin daha iyi anlaşılabilmesi için, bu değişkeni geçerli ve güvenilir bir şekilde ölçen ölçüm araçlarına ulaşabilmek önemlidir. Özgecilik değişkenin ölçümünde kullanılabilecek Türkçe ölçüm araçları incelendiğinde, yapılan ilk taramada bu değişkenin ölçümünde yararlanılabilecek iki ölçeğe rastlanmıştır. Söz konusu ölçeklerden, London ve Bower'ın (1968) geliştirdiği, Akbaba (1994; 2001) tarafından Türkçeye uyarlanmış olan "Özgecilik Ölçeği" (Altruism Inventory) "aile", "sosyallik", "yardımseverlik ve "sorumluluk" olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. 20 maddeden oluşan ölçeğin ağırlıklı olarak "Akrobalarınız size ne ölçüde yardım eder?" ya da "Zor durumda kalmış olanlara insanlar ne ölçüde yardımcı olmaya hazırdırlar?" gibi maddeler içerdiği dikkate alındığında, ölçekte yer alan bazı maddelerin, ölçeğin uygulandığı bireylerin özgecilik düzeyini ölçmediği söylenebilir. Yavuzer ve arkadaşlarının (2006) geliştirdiği "Öğretmen Özgeciliği Ölçeği" ise "Eğer alan farkı yoksa, derse giremeyecek durumda olan öğretmenlerin yerine kendi isteğimle derse girdim." gibi yalnızca öğretmenlerin özgecilik düzeyini belirlemeye yönelik maddelerden oluşmaktadır. Her iki ölçek de, özgül amaçları açısından son derece yeterli ölçüm araçları olmalarına karşın, örnek maddelerinden anlaşılabilceği gibi, katılımcıların genel özgecilik düzeyini ölçmekten oldukça uzaktır. Nitekim Türkiye'de özgecilik konusunda gerçekleştirilen çalışmaların genelinde (örneğin, Akbaba, 2001, Basım ve Şeşen, 2006; İşmen ve Yıldız, 2005) bu iki ölçek yerine daha çok olumlu sosyal davranışları ölçen ölçüm araçlarının kullanıldığı göze çarpmaktadır. Ancak, özgecilik ve olumlu sosyal davranışın tam olarak aynı şey olmadığı dikkate alındığında (Campbell, 1998, Taylor, Peplau ve Sears, Çev., 2003), olumlu sosyal davranışı ölçen bu ölçüm araçlarının da özgeciliğin ölçümünde yetersiz kaldıkları söylenebilir. Özgeciliği doğrudan ölçen Türkçe bir ölçeğin eksikliğine işaret eden bu bilgilerden yola çıkılarak gerçekleştirilen bu çalışmada, Rushton, Chrisjohn ve Fekken (1981) tarafından geliştirilmiş olan Özgecilik Ölçeği'ni (Altruism Scale) Türkçeye uyarlamak amaçlanmıştır.

Başta da belirtildiği gibi toplumsal yaşamın en önemli gereksinimlerinden biri olan özgecilik, herhangi bir karşılık beklentisi olmaksızın, bir diğerrinin yararı için yapılan davranış olarak tanımlanmaktadır (Bar Tal, 1986; Batson ve ark., 1981; Piliavin ve Charng, 1990; Taylor, Peplau ve Sears, Çev., 2003). Takdir ya da saygı görme, ilgi çekme, popüler olma gibi amaçlarla yapılan olumlu sosyal davranış ile ödül beklentisi olmaksızın yapılan yardım etme davranışı arasında ayırım yapmakta yarar vardır. Bir davranışın özgeci olarak nitelendirilebilmesi için, ödül beklentisi

içinde olmadan, tamamen gönüllü ve bilinçli olarak, yalnızca diğer kişinin sıkıntısını azaltmak ya da ortadan kaldırmak niyetiyle yapılması gerekmektedir (Batson ve ark., 1981). Olumlu sosyal davranış ise, hiçbir karşılık beklentisi olmaksızın yapılan özgeci davranışlarla birlikte, maddi ve/veya manevi çıkar beklentisi ile yapılan yardım etme davranışlarını da kapsamaktadır (Campbell, 1998, Taylor, Peplau ve Sears, Çev., 2003).

Özgencilğin tarihsel arka planına bakıldığında, evrimsel psikolojinin dikkat çekici açıklamaları karşımıza çıkmaktadır. Evrimsel bakış açısına göre, hayatta kalma ve üreme için belirli özellik ve davranışları (örneğin, taklit etme) elinde bulunduran bireylerin soylarını sürdürme olasılığı, bu özelliklere sahip olmayan bireylerinkinden daha yüksektir. Söz konusu bireyler, hayatta kalmalarını kolaylaştıran özellik ve davranışları genetik aktarım ile sonraki nesillere miras bırakırken, bu özelliklere sahip olmayan bireyler ise doğal seçim sürecinde yok olmaktadır (Van Baaren, Holland, Kawakami ve Van Knippenberg, 2004). Bir diğerinin çıkarını gözetme anlamına gelen özgecilik, kimi zaman özgeci bireyin kendisi için bedelleri olan davranışları da kapsamaktadır. Kişinin kendi çıkarlarını görmezden gelme ya da ikinci plana atma pahasına bir başkasına yardımda bulunması, Darwin'in doğal seçim kuramı açısından değerlendirildiğinde biraz şaşırtıcıdır. Yaşamı sürdüremenin nihai amaç olduğu düşünülürse, bir kişinin büyük bedelleri olan özgeci bir davranışta bulunması (örneğin, böbreğini bağışlaması), evrim kuramının dikkat çektiği varoluşsal çaba ile uyuşmamaktadır. Bu açıdan bakıldığında, özgecilğin nasıl ortadan kaybolmadan günümüze kadar gelebilmiş olduğu sorusu aklı gelmektedir. Evrimsel psikoloji bu soruyu 'karşılıklı özgecilik kuramı' ile açıklamaktadır. Evrimsel bakış açısına göre, bir diğerinin çıkarlarını gözeterek davranmamız, gelecekte onun da bize benzer şekilde davranma olasılığını artırmaktadır. Diğer bir ifadeyle, özgeci davranış, uzun vadede büyük olasılıkla özgeci bireyin yararına sonuçlanacaktır (Van Baaren ve ark., 2004; Van Vugt ve Lange, 2006). Bu açıklamayla tutarlı olarak Trivers (1971), özgecilğin, bireysel ya da grup düzeyinde, genellikle davranışın gelecekte getireceği karşılıklılık ve nezaket beklentisi gözetilerek yapılan yardımsever davranışlar olarak tanımlanabileceğine vurgu yapmaktadır.

Özgecilik yaş, cinsiyet, duygu durumu ve yardıma gereksinimi olan kişinin sahip olduğu özellikler gibi pek çok etmenden etkilenmektedir. Araştırma bulguları özgecilik ve diğer olumlu sosyal davranışların yaşla birlikte arttığı yönündedir (Benenson, Pascoe ve Radmore, 2007; Chou, 1998; Eisenberg ve ark., 1996; Rushton, Fulker, Neale, Nias ve Eysenck, 1986; Zarbatany, Hartmann ve Gelfand, 1985). Bazı çalışmalar (Örneğin, De Waal, 2006; Eisenberg ve ark., 1996; Harris ve Siebel, 1975; Innocenti ve Pazzienza, 2006; Rushton ve ark., 1986), özgeci davranış

konusunda kadınlar lehine belirgin bir cinsiyet farkı olduğuna değinirken, diğer bazı çalışmalar ise, özgeci davranış açısından bir cinsiyet farkı olmadığından, farkın yalnızca özgeci davranışın motivasyonundan ve gösteriliş biçiminden kaynaklandığından söz etmektedir (Banbal, 2010; Benenson ve ark., 2007; Eagly ve Crowley, 1986). Araştırma bulguları, duygu durumunun da özgeci davranış üzerinde etkili olduğuna işaret etmektedir. Olumlu duygu durumuna sahip bireylerin etraflarında olup biteni fark etme ve ihtiyacı olanlara yardımda bulunma olasılıkları daha yüksektir (Baumann, Cialdini ve Kendrick, 1981; Bower, 1981; Clark ve Teasdale, 1985; Isen ve Simmonds, 1978; Krueger, Hicks ve Gue, 2001; Piliavin ve Charng, 1990; Taylor, Peplau ve Sears, Çev., 2003). Karşıdaki kişinin özellikleri de özgeci davranış üzerinde etkilidir. Örneğin, kişinin, diğer bir kişiyi kendisine benzer olarak algılaması, o kişi için özgeci davranışta bulunma olasılığını artırmaktadır (Batson, Bolen, Cross ve Neuringer-Benefiel, 1986; Krebs, 1975).

Özgecilikle pozitif yönde güçlü ilişkisi olan bir diğer değişken ise empatidir (Andreoni ve Rao, 2011; Batson ve ark., 1981; Batson ve ark., 1986; Batson, 2008; Bierhoff ve Rohmann, 2004; Cialdini, Brown, Lewis, Luce ve Neuberg, 1997; Dovidio, 2001; Hoffman, 2001; Krebs, 1975; Rushton ve ark., 1981). Başkalarının düşünceleri, hissettikleri, algıladıkları ve niyetleri hakkında bilişsel farkındalığa sahip olma ve kendini karşıdakinin yerine koyarak duygusal tepki verme eğilimi olarak tanımlanabilecek olan empati, Batson ve arkadaşlarına (1981) göre özgeci davranışın en temel motivasyonlarından. Batson ve arkadaşlarının (1981) ortaya koyduğu empati-özgecilik denencesi, yardım etme davranışının empatik ya da egoist motivasyonlardan kaynaklanabileceğine dikkat çekmektedir. Egoist motivasyonlu yardım etme davranışı bireyin kendi mutluluğunu hedef alıp düşük düzeyde empati içerirken; empatik motivasyonlu yardım etme davranışı yüksek düzeyde empati içermekte ve yardım edilen kişinin mutluluğuna odaklanmaktadır. Reklam amaçlı yapılan bir yardım kampanyası egoist motivasyonlu yardım etme davranışına örnek oluştururken; aynı kampanya reklam amacı gütmeyen, yalnızca hedef grubun mutluluğunu artırmak için yapıldığında empatik motivasyonlu yardım etme davranışına örnek oluşturmaktadır. Yardım etme davranışının motivasyonunun egoistik ya da özgeci olması, yardımdan kaçınma olasılığının ortaya çıkması açısından önem taşımaktadır (Batson ve ark., 1986; Batson ve ark., 1981). Egoist motivasyonlu bir yardım etme davranışı her koşulda gerçekleşmeyebilmektedir. Durumun maliyeti, kişinin o davranıştan kaçınmasına izin veriyorsa, diğer bir ifadeyle, davranışı gerçekleştirmek yerine ondan kaçınmak daha kolaysa, yardım etme davranışı ortaya çıkmayabilmektedir. Oysa özgeci davranış, içten gelen bir motivasyonla yapıldığı için, durumun maliyetinden bağımsız olarak, davranıştan kaçınmanın kolay ya da zor olduğu her durumda gerçekleşebilmektedir.

Özgecılık ve empati arasındaki güçlü ilişki, empati ile ilişkili başka değişkenlerin özgecilikle ilişkileri konusunda da bir fikir vermektedir. Kişinin empati düzeyinin yüksek olması, diğerlerinin düşüncelerini, hissettiklerini ve gereksinimlerini anlamasını kolaylaştırmakta, bu da empati düzeyi yüksek olan bireylerin daha az önyargılı olmalarını beraberinde getirmektedir (Batson ve ark., 1997; Bäckström, Björklund, Hansson, Bern ve Westerlundh, 2005; Batson, Chang, Orr ve Rowland, 2002; Pettigrew ve Tropp, 2008; Pratto, Sidanius, Stallworth ve Malle, 1994). Benzer bir ilişki, özgecılık ve dış gruba yönelik tutumlar arasında da kendini göstermektedir. Örneğın, özgecılık düzeyi yüksek olan bireylerin daha düşük sosyal baskınlık yönelimine sahip oldukları görölmektedir (Pratto ve ark., 1994).

Sonuç olarak empati, özgeci davranışta bulunma olasılığını artıran en önemli etmenlerdendir. Bu nedenle çalışmada, Özgecılık Ölçeği'nin ölçüt bağıntılı geçerliğini belirlemek için, ölçekten alınan puanlarla Empatik Eğilim Ölçeği'nden (Dökmen, 1988) alınan puanlar arasındaki ilişkiler incelenmektedir. Çalışmanın sonunda, bu iki ölçekten alınan puanlar arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler beklenmektedir.

Yöntem

Örneklem

Çalışmada üç ayrı örneklemden veri toplanmış, toplam 682 katılımcıdan ölçüm alınmıştır. Çalışmanın temel örneklemini, 18-54 yaş aralığındaki toplam 282 katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcıların 94'ü (%33.3) kadın, 188'i (% 66.7) erkektir. Kadınların yaş ortalaması 25.52 ($SS = 5.07$), erkeklerin yaş ortalaması 27.80 ($SS = 5.17$) olarak bulunmuştur. Örneklem geneli için hesaplanan yaş ortalaması ise 26.91 ($SS = 5.62$)'dir.

Çalışmada ayrıca, ölçeğın test tekrar güvenirliğini belirlemek için Işık Üniversitesi Psikoloji Bölümü 1. sınıf öğrencisi olan 46 kişilik ikinci bir örneklem grubundan yaklaşık 15 gün arayla iki kez ölçüm alınmıştır. Bu örneklemdaki katılımcıların 35'i (% 76.1) kadın, 11'i (% 23.9) erkektir. Kadınların yaş ortalaması 19.26 ($SS = .93$) iken, erkeklerin yaş ortalaması 20.45 ($SS = 2.81$) olarak bulunmuştur. Örneklem geneli için hesaplanan yaş ortalaması ise 19.55'dir ($SS = 1.64$).

Son olarak çalışmada, ölçek için belirlenen faktör yapısının uygunluğunu test etmek için doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapmak üzere 354 katılımcıdan oluşan üçüncü bir örneklem grubundan ölçüm alınmıştır. Bu örneklemdaki katılımcıların 191'i (% 54.0) kadın, 155'i (% 43.8) erkektir. 8 katılımcı ise cinsiyetini belirtmemiştir. Kadınların yaş ortalaması 21.44 ($SS = 3.62$) iken, erkeklerin yaş ortalaması 21.47 ($SS = 2.00$) olarak bulunmuştur. Örneklemin geneli için hesaplanan yaş ortalaması ise 21.44'tür ($SS = 3.00$).

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu: Bu formda katılımcıların yaş ve cinsiyet gibi demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur.

Özgecilik Ölçeği: Rushton ve arkadaşları (1981) tarafından geliştirilen ölçek, 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri “hiç bir zaman”, “nadiren”, “arada sırada”, “sıklıkla” ve “her zaman” olmak üzere puanlanan 5'li Likert tipi bir yapıdadır. Öleekten alınan yüksek puanlar yüksek özgecilik düzeyine işaret etmektedir. Orijinal formunda tek faktörlü olarak kullanılan öleekte ters kodlanan madde bulunmamaktadır. Söz konusu ölçek geliştirme çalışması sırasında yapılan beş farklı uygulamadan elde edilen Cronbach alfa içtutarlık katsayıları .78 ile .87 arasında değişmektedir (Rushton ve ark., 1981).

Empatik Eğilim Ölçeği: Çalışmada Özgecilik Ölçeğinin yanı sıra, onun ölçüt geçerliğini sağlamak için Dökmen (1988) tarafından geliştirilmiş olan Empatik Eğilim Ölçeği kullanılmıştır. 5'li likert tipi bir ölçek olan Empatik Eğilim Ölçeği, “tamamen uygun” dan, “tamamen aykırı”ya doğru puanlanan 20 maddeden oluşmaktadır. Öleekten alınan yüksek puanlar, empatik eğilimin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Dökmen (1988) tarafından yapılan çalışmada, ölçeğin içtutarlık güvenirlik katsayısı .82 olarak belirlenmiştir. Ölçek için bu çalışmada hesaplanan Cronbach alfa içtutarlık güvenirlik katsayısı ise .73'tür.

İşlem

Özgecilik Ölçeği'ni Türkçeye uyarlama çalışmasının öncesinde ölçeği geliştiren araştırmacılardan olan Dr. Rushton'dan e-mail aracılığı ile izin alınmıştır. İlk olarak, ölçeğin çeviri ve geri çeviri adımları gerçekleştirilmiştir. Bunun için ölçek araştırmacılar tarafından önce Türkçeye, daha sonra orijinal ölçek ile tutarlılığın doğrulanması adına Türkçeden tekrar İngilizceye çevrilmiştir. Geri

çevirisi yapılmış olan ölçek formu ile ölçeğin özgün formu, iki sosyal psikolog ve bir klinik psikologdan oluşan üç kişilik bir hakem grubu tarafından incelendikten sonra araştırmacı(lar) tarafından tekrar Türkçeye çevrilmiştir. Aynı zamanda öğretim üyesi olan hakemlerce incelenen Türkçe ölçek maddeleri kültür ve anlam farklılıkları bakımından gözden geçirilerek, uygun maddeler belirlenmiş ve ölçeğin Türkçe formu oluşturulmuştur.

Ölçeğin ilk uygulaması, web tabanlı çevrimiçi bir yazılım olan www.surveey.com aracılığı ile internet ortamında yapılmıştır. İnternet üzerinden oluşturulan araştırma bağlantısı katılımcılara açıklayıcı bir not ile birlikte araştırmacıların elektronik postaları ve çeşitli sosyal medya hesapları aracılığıyla ulaştırılmıştır. Ulaşılan kişilerin de kendi elektronik posta ve sosyal medya hesaplarından paylaşımları ile araştırma bağlantısı yayılmıştır. Katılımcılar öncelikle araştırmanın amacı hakkında kısaca bilgilendirildikten ve onamları alındıktan sonra çalışmaya dâhil edilmişlerdir. Aynı kişinin araştırmaya birden fazla katılımını önlemek için IP numarası sınırlaması getirilmiş, bir bilgisayardan birden fazla katılıma izin verilmemiştir. Katılımcıların ölçeği doldurmayı yarıda bırakmaları durumunda verdikleri yanıtlar kayıt edilmemiştir. Katılımcılardan herhangi bir kimlik bilgisi istenmemiş, ölçeklerin uygulanması yaklaşık olarak 10 dakika sürmüştür.

Ölçeğin test tekrar test güvenirliğini belirlemek için gerçekleştirilen ikinci uygulaması, etik kuruldan alınan izin sonrasında Işık Üniversitesi Psikoloji Bölümü öğrencileri ile yapılmıştır ($n = 46$). Ölçek, iki haftalık bir arayla aynı öğrencilere iki kez uygulanmıştır. İlk ve ikinci uygulamanın eşlenmesi, öğrencilerin anne kızlık soyadının ilk üç harfi ve doğum günlerinin (sadece gün olarak) kombinasyonundan oluşan bir rumuz aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Test-tekrar test çalışmasına katılan öğrenciler, ölçeğin iki uygulamasının her biri için 0.5 puan ile ödüllendirilmişlerdir.

Ölçeğin, DFA yapmak için gerçekleştirilen üçüncü uygulaması yine ilk uygulamada olduğu gibi www.surveey.com aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Geçerliliğe İlişkin Bulgular

Yapı Geçerliliğine İlişkin Bulgular

Yapı geçerliği çalışması kapsamında, ilk uygulamada ulaşılan 282 katılımcı üzerinden Temel Bileşenler Analizi (Principal Component Anaysis-PCA) ve Varimaks rotasyonu kullanılarak açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Elde edilen Kaiser-Meyer-Olkin katsayısı .84 örneklem büyüklüğünün faktör analizi için kabul edilebilir sınırlar içinde olduğunu göstermiştir. Bartlett test sonucu ise $\chi^2(190) = 1469.47$ 'dir ($p < .000$). Toplanan verilerin faktör analizi için uygun olup olmadığına karar verebilmek için gerekli minimum KMO değeri .50 olarak belirlenmiş olduğundan, Özgecilik Ölçeği'nin faktör analizi için uygunluğunun oldukça yeterli olduğu söylenebilir (Tabachnick ve Fidell, 2001).

Yapılan açımlayıcı faktör analiz sonucunda özdeğeri (eigenvalue) 1'in üzerinde olan ve toplam varyansın % 55.02'sini açıklayan beş bileşenli bir yapı elde edilmiştir. Analizde elde edilen eğim grafiğindeki (scree plot) ilk kırılma noktası, farklı bileşenler altında toplanan maddelerin içeriği ve ilgili yazın göz önüne alındığında maddelerin iki bileşen altında toplanabileceğine karar verilmiştir. Bu doğrultuda Varimaks rotasyonu kullanılarak yapılan döndürme işlemi sonucunda ölçek maddelerinin varyansın % 35.58'ini açıklayan iki bileşen altına toplanabildiği gözlenmiştir. Minimum faktör yükü kriteri .30 olarak belirlenmiş, buna göre maddeler ve faktör yükleri Tablo1'de verilmiştir (Erkuş, 2014).

Ölçekte 11. maddenin [Bir sırada (örneğin, fotokopi makinesi, market) başkasının önüne geçmesine izin veririm.] faktör yükü (.27) .30 sınırının altında kalmaktadır. Buna karşın, ölçekte benzeri başka bir madde olmadığı için bu maddenin ölçekten çıkartılmamasına karar verilmiştir.

Analiz sonucunda elde edilen ilk bileşen, varyansın % 25.97'sini açıklamaktadır (Özdeğer = 5.19). 14 maddelik bu alt ölçek, "Yardım etme (helping)" olarak adlandırılmıştır. "Bağışçılık (philanthropy)" olarak adlandırılan ikinci bileşen ise 6 maddeden oluşmakta ve varyansın % 9.61'ini (Özdeğer = 1.92) açıklamaktadır.

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen yapının uygunluğu ayrı bir örneklemden toplanan veriler ile DFA aracılığıyla incelenmiştir. LISREL 8.51 programı ve maksimum olabilirlik tahmin yöntemi kullanılarak yapılan analizde,

Tablo 1. Özgeciliik Ölçeği Faktör Yapısı

Faktör 1. Yardım Etme	I	II	Düzeltilmiş Madde Toplam Test Kor.
10.Bir yabancı için asansörün kapısını açık tutarak bekletirim.	.70		.52**
1.Bir yabancıya aracını kardan çıkarması için yardım ederim.	.68		.48**
2.Bir yabancıya yol tarif ederim.	.63		.44**
3.Bir yabancıya parasını bozarım.	.61		.40**
9.Bir yabancıya eşyalarını taşımasında yardım ederim (ör.Kitap,koli vb.)	.60	.30	.57**
20.Bir tanıdığa evini taşımasında yardım ederim.	.58	.13	.45**
18.Yaşlı ya da engelli bir yabancıya caddeyi karşıdan karşıya geçmesi için yardım teklif ederim.	.52	.46	.60**
14.İyi tanımadığım bir komşuma benim için değeri olan bir şeyi ödünç veririm (ör., tabak, araç gereç vs.).	.51		.39**
12.Bir yabancıyı arabamla bir yere götürürüm.	.50	.12	.41**
16.Ondan iyi olduğum konularda çok da yakın olmadığım bir okul arkadaşına ödünç veririm.	.45	.31	.47**
13.Bir bankada ya da markette satış sorumlusu benden daha az ücret aldığı anda onu uyarırım.	.42		.31**
19.Otobüs ya da metroda ayakta duran bir yabancıya yerimi vermeyi teklif ederim.	.37	.31	.39**
17.Benden istemese bile komşumun evcil hayvanına ya da çocuğuna karşılık beklemeden bakıveririm.	.38		.45**
11.Bir sırada (örneğin, fotokopi makinesi, market vs.) başkasının önüne geçmesine izin veririm.	.27	.11	.23**
Faktör 2. Bağışçılık			
4.Bir hayır işi için para yardımında bulunurum.		.72	.33**
6.Bir hayır işi için eşya ya da giysi bağışlarım.	.16	.72	.46**
15.Hayır işi için satılan kart vb. ürünleri iyi bir neden için olduğu düşüncesiyle satın alırım.		.69	.30**
7.Bir hayır işi için gönüllü olarak çalışırım.	.21	.65	.46**
5.İhtiyacı olan ya da benden isteyen bir yabancıya para veririm.	.17	.49	.37**
8.Kan bağışlarım.	.27	.34	.35**
Açıkladığı varyans (%)	25.97	9.61	
Özdeğer	5.19	1.92	
Cronbach Alfa	.81	.70	

model uyum indeksleri verinin iki faktörlü çözümle tanımlanabileceğini göstermiştir [χ^2 (169, $N = 354$) = 511.52, $p < .000$, $\chi^2/df = 3.02$, GFI = .87, AGFI = .84, NNFI = .80, CFI = .82, RMSEA = .08, % 90 GA (.06, .08)]. Bu değerlerden bazılarının kabul edilebilir düzeyde olmadığı görülmüş ve düzeltme indeksinin önerileri doğrultusunda, Özgecilik Ölçeği'nin 6 ve 7, 7 ve 8 ile 16 ve 17 numaralı maddelerinin hata kovaryansları ilişkilendirilmiştir. Yapılan ilişkilendirmeler sonucunda Özgecilik Ölçeği'ne ilişkin elde edilen model uyumluluğunun istatistiki olarak kabul edilebilir düzeyde olduğu gözlenmiştir [χ^2 (166, $N = 354$) = 437.76, $p < .001$, $\chi^2/sd = 2.64$, GFI = .89, AGFI = .86, NNFI = .84, CFI = .86, RMSEA = .06, % 90 GA (.06, .08)]. Bu modelde, Carmines ve McIver'in (1981) ve Tabachnick ve Fidell'in (2001) önerdiği gibi ki kare/ df oranı, 3'ün altındadır. Son olarak, her bir maddenin tek bir faktöre yüklendiği model test edilmiş [χ^2 (170, $N = 354$) = 652.31, $p < .001$, $\chi^2/df = 3.84$, GFI = .84, AGFI = .81, NNFI = .73, CFI = .76, RMSEA = .09, % 90 GA (.08, .10)] ve iki faktörlü yapının uyum indekslerinin tek faktörlü yapıya göre daha iyi olduğu belirlenmiştir [χ^2_{fark} (4, $N = 354$) = 214.55, $p < .001$]. Doğrulamalı faktör analizinin sonuçları, her bir maddenin aldığı yükler, R^2 ve t değerleri Tablo 2'de verilmiştir. Modeldeki tüm standartlaştırılmış faktör yükleri istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu değerler yardım etme bileşeni için .22 ile .73 arasında ve bağışçılık bileşeni için .44 ile .69 arasında değişmektedir.

Tablo 2. Özgecilik Ölçeğinin Doğrulamalı Faktör Analizi Sonuçları

Faktörler		İndikatörler													
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Yardım	Etme	M1	M2	M3	M9	M10	M11	M12	M13	M14	M16	M17	M18	M19	M20
		.67	.56	.46	.73	.57	.33	.35	.22	.36	.43	.39	.58	.45	.54
		.45	.32	.21	.53	.32	.11	.13	.05	.13	.18	.16	.34	.20	.29
		(13.25)	(10.66)	(8.45)	(14.76)	(10.77)	(5.94)	(6.36)	(3.88)	(6.46)	(7.64)	(7.11)	(11.15)	(8.20)	(10.13)
Bağışçılık		M4	M5	M6	M7	M8	M15								
		.69	.67	.61	.61	.44	.48								
		.47	.44	.37	.37	.20	.23								
		(13.05)	(12.56)	(11.23)	(11.15)	(7.80)	(8.61)								

Not: M1-M20 ölçek madde sayılarını göstermektedir. Sırasıyla standartlaştırılmış faktör yükleri (Beta değerleri), R^2 ve parantez içinde t değerleri verilmiştir. Tüm standartlaştırılmış faktör yükleri istatistiksel olarak anlamlıdır.

Ölçüt Bağıntılı Geçerlik

İlgili yazın incelendiğinde, özgecılık ile en güçlü ilişki içinde bulunan değişkenlerden birinin empati olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Dökmen (1988) tarafından geliştirilmiş olan Empatik Eğilim Ölçeği'nden alınan puanla, Özgecılık Ölçeği'nden alınan puanlar arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Özgecılık Ölçeği, ölçeğin alt boyutları ve Empatik Eğilim Ölçeği'nden elde edilen puanlar arasında hesaplanan korelasyonlar Tablo 3.'de verilmiştir.

Tablo 3. Özgecılık Ölçeği Alt Boyutları ile Empatik Eğilim Ölçeğinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri ve Aralarındaki Korelasyonlar

	Ort. (N= 282)	S	Ozgecılık	Yardım etme	Bağıışçılık	Empati
Özgecılık	66.69	10.88				
Yardım etme	49.29	8.32	.94**			
Bağıışçılık	17.39	4.19	.73**	.45**		
Empati	67.85	8.38	.36**	.31**	.31**	

$p < .05^*$, $p < .01^{**}$

Tabloda 3.'de görülebileceği gibi Empatik Eğilim Ölçeği'nden alınan puan ile Özgecılık Ölçeği ve onun yardım etme ve bağıışçılık alt boyutlarından alınan puanlar arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir (sırasıyla; $r(280) = .36, .31, .31, p < .001$).

Güvenirliğe İlişkin Bulgular

İç Tutarlık Güvenirliği

Özgecılık Ölçeği'nin iç tutarlılık güvenirliği kontrol edildiğinde, Cronbach Alfa içtutarlık güvenirlik katsayısı .84 olarak bulgulanmıştır (N = 282; madde sayısı = 20). Alt ölçekler için ayrı ayrı hesaplandığında ise içtutarlık güvenirlik katsayıları, 14 maddeden oluşan yardım etme alt boyutu için .81, 6 maddeden oluşan bağıışçılık alt boyutu için .70 olarak saptanmıştır. Ölçeğin test tekrar test güvenirliğini belirlemek için ulaşılan örneklem üzerinden iç tutarlık güvenirliği hesaplandığında

ise, ölçeğin tamamı için elde edilen Cronbach Alfa içtutarlık güvenilirlik katsayısı ilk uygulama için .88, ikinci uygulama içinse .87 olarak bulunmuştur ($N_{ilk\ uygulama} = 46$; $N_{ikinci\ uygulama} = 46$). Ayrıca, ölçeğin yardım etme ve bağışçılık alt boyutları için de ilk ve ikinci uygulamalardan elde edilen veriler üzerinden Cronbach Alfa içtutarlık güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Bu katsayılar yardım etme alt boyutu için ilk ve ikinci uygulama üzerinden sırasıyla .84 ve .83, bağışçılık alt boyutu için ilk ve ikinci uygulama üzerinden sırasıyla .77 ve .78 olarak saptanmıştır. Son olarak, doğrulayıcı faktör analizi için ulaşılmış olan üçüncü örneklem üzerinden hesaplanan iç tutarlık güvenilirliği sonuçlarına göre, ölçeğin tamamı için elde edilen Cronbach Alfa içtutarlık güvenilirlik katsayısı .85'tir. Aynı örneklemede yardım etme ve bağışçılık alt boyutları için hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlık güvenilirlik katsayıları ise sırasıyla .81 ve .76'dır. Güvenirlik katsayısının .70 ve üzerinde olması gerektiğini vurgulayan ilgili yazın uyarınca, Özgecilik Ölçeği ve alt boyutlarının iç tutarlık güvenilirliği yeterli görünmektedir (Kline, 2000).

İki Yarım Test Güvenirliği

Özgecilik Ölçeği'nin iç tutarlık güvenilirliği iki yarım test güvenilirliği ile de test edilmiştir. İki yarım test güvenilirliği için ölçek maddelerinin iki kısma ayrılarak aralarındaki korelasyonun hesaplanması gerekmektedir. Özgecilik Ölçeği'nin yardım etme ve bağışçılık olmak üzere iki alt boyutu olduğundan, maddeler bu iki alt boyut için ayrı ayrı analiz edilmiştir. Her bir alt boyuttaki tek ve çift sayılı maddelerin toplam puanları alınmış ve aralarındaki korelasyon incelenmiştir. Buna göre 14 maddeden oluşan yardım etme boyutunun maddeleri 7'şer maddelik iki bölüme ayrılmış ve bu iki bölüm arasındaki korelasyon .69 olarak belirlenmiştir (Spearman-Brown $r = .69$, $p < .000$). Ölçeğin bağışçılık boyutunun 3'er maddelik iki bölümü arasındaki korelasyon ise .55 olarak saptanmıştır (Spearman-Brown $r = .55$, $p < .000$). Ayrıca, ölçeğin tamamı da iki yarım test güvenilirliği açısından test edilmiştir. Maddeler tek ve çift sayılı maddeler olmak üzere iki bölüme ayrılıp toplam puanları alınmış ve bu iki bölümün arasındaki Spearman-Brown düzeltmesi yapılmış korelasyonun .71 olduğu görülmüştür ($p < .000$). Bu değer iki yarım test güvenilirliği için yeterlidir.

Madde-Toplam Test Korelasyonu

Madde-toplam test korelasyonu ile ölçekteki her bir maddenin toplam puan ile ilişkisi incelemiştir. Her bir maddenin toplam test puanı ile yüksek korelasyona sahip olması, o ölçme aracının tutarlılığını göstermektedir (Tezbaşaran, 1997). Söz

konusu ölçütün ölçek geliştirme çalışmalarında uygulanmasına Sakallı-Uğurlu'nun (2008) çalışması örnek olarak gösterilebilir. Yapılan düzeltilmiş madde-toplam test puanı korelasyonu analizi sonuçlarına göre, Özgeciliik Ölçeği'nin madde-toplam test korelasyonu değerleri .60 ($p < .001$) (Madde 18. Yaşlı ya da engelli bir yabancıya caddeyi karşıdan karşıya geçmesi için yardım teklif ederim) ile .23 ($p < .001$) (Madde 11. Bir sırada (örneğin, fotokopi makinesi, market vs.) başkasının önüne geçmesine izin veririm) arasında değişmektedir (bkz., Tablo 1).

Madde- toplam test puanı korelasyonları alt ölçekler için de incelenmiştir. Buna göre, yardım etme alt boyutunun maddeleri için düzeltilmiş madde-test korelasyon değerleri .58 ile .24 arasında; bağışçılık alt boyutunun maddeleri için madde-test korelasyon değerleri ise .57 ile .29 arasında değişmektedir. Madde-toplam test korelasyonunun yeterli olabilmesi için gerekli minimum değer ilgili yazında .30 olarak belirtilmektedir (Kline, 2000). Buna göre hem tek tek alt boyutlar, hem de ölçeğin tümü için hesaplanan madde-toplam test korelasyon katsayılarının büyük ölçüde yeterli olduğu söylenebilir.

Test-Tekrar Test Güvenirliği

Daha önce de belirtildiği üzere, Özgeciliik Ölçeği'nin zaman içindeki güvenirliğinin kontrol edilmesi amacıyla, ölçek 2 hafta arayla aynı katılımcı grubuna uygulanmıştır. Yapılan Pearson korelasyon analizi sonucunda Özgeciliik Ölçeği'nin test tekrar test güvenirliği .83 olarak belirlenmiştir ($N = 46$, $p < .001$). Ölçeğin yardım etme ve bağışçılık alt boyutları için analiz tekrar edildiğinde, yardım etme alt boyutunun test tekrar test güvenirliği .81, bağışçılık alt boyutunun test tekrar test güvenirliği ise .71 olarak bulgulanmıştır ($p < .001$). Kline (2000)'a göre test-tekrar test güvenirliği için ideal sınır .80 olarak belirlendiğinden, Özgeciliik Ölçeğinin test-tekrar test güvenirliği yeterli düzeydedir.

Tartışma

Türkiye'de psikoloji alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde, özgeciliik üzerine gerçekleştirilen çok sayıda çalışmanın (örneğin, Akbaba, 2001; Basım ve Şeşen, 2006; İşmen ve Yıldız, 2005) olumlu sosyal davranışlar çerçevesinde ele alındığı görölmektedir. Oysa özgeciliikle olumlu sosyal davranış aynı noktayı işaret etmemektedir. Olumlu sosyal davranış daha genel bir çerçeveye sahiptir ve davranışın niyetinden ziyade ne şekilde gerçekleştiği ile ilgilenmektedir. Evrimsel

temellere dayandırılan özgeci davranışta ise, bir diğerinin iyiliğini gözetme niyeti özellikle önemlidir. Özgecilik, yalnızca iyi niyet temelinde yapılan olumlu sosyal davranışları içermektedir. Aralarındaki fark dikkate alındığında, özgeciliğin ölçümünde, olumlu sosyal davranışları ölçen ölçekler yerine doğrudan özgeciliği ölçen ölçeklerin kullanılmasının daha doğru sonuçlar vereceği düşünülmektedir. Bu çalışma ile Rushton ve arkadaşları (1981) tarafından geliştirilmiş olan Özgecilik Ölçeği'ni Türkçeye uyarlayarak, izleyen çalışmalarda kullanılmak üzere özgeciliği ölçen Türkçe bir ölçüm aracı oluşturmak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda yapılan uyarlama çalışması sonucunda elde edilen bulgular, Özgecilik Ölçeği'nin sonraki araştırmalarda rahatlıkla kullanılabilecek geçerlilik ve güvenirlik değerlerine sahip olduğunu göstermiştir.

Ölçeğin yapı geçerliğine ilişkin yapılan açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri, Rushton ve arkadaşları (1981) tarafından önerilen tek faktörlü yapının yerine iki faktörlü bir yapının Türkiye örnekleminde daha iyi sonuç verdiğini ortaya koymuştur. Bu faktörler yardım etme (helping) ve bağışçılık (philanthropy) olarak isimlendirilmiştir. Faktörler altına toplanan maddeler incelendiğinde, 'yardım etme' boyutunun daha çok günlük hayatta karşılaşılan türde davranışları kapsadığı ve otobüste yer verme, para bozma gibi pratik ve anlık davranışları işaret ettiği dikkati çekmektedir. 'Bağışçılık' boyutu ise daha ziyade planlanmış ve kan bağışlamak gibi bedeli özgeci davranışta bulunan kişi için nispeten daha fazla olan davranışları işaret etmektedir.

Özgecilik Ölçeği'nin orijinal formu ile bu çalışmadaki formu arasında gözlenen yapı farkı Türkiye'nin sosyoekonomik koşullarıyla ilişkili olabilir. Ölçek maddeleri incelendiğinde, faktörlerde yer alan maddelerin içeriklerinin özgeci davranışın bedellerine ilişkin yaptıkları vurgu açısından farklılaştıkları görülmektedir. 'Bağışçılık' boyutunun maddeleri, 'yardım etme' boyutuna göre daha çok ekonomik çıktılarla ilişkilidir. Türkiye gibi gelir dağılımının düzensiz olduğu ülkelerde maddi çıktıları olan yardımlar, maddi çıktıları olmayan yardımlardan önem bakımından farklılaşabilir. Ayrıca, çalışma tamamlandıktan sonra ulaşılan ve Türkiye'de geliştirilmiş olan bir diğer özgecilik ölçeği (bkz., Ümmet, Ekşi ve Otrar, 2013) incelendiğinde, "gönüllü faaliyetlere katılım", "maddi yardım", "travmatik durumlarda yardım", "yaşlı/hastalara yardım", "fiziksel güce dayalı yardım", "eğitim sürecinde yardım" ve "yakınlık duygusundan kaynaklanan yardım" olmak üzere yedi alt boyuttan oluştuğu görülmektedir. 38 maddeden oluşan bu ölçekte de 'maddi yardım' alt boyutunun olması değinilen düşünceleri destekler niteliktedir.

Ölçekte minimum faktör yükü .30 olarak belirlenmiştir. Ancak .27'lik faktör yüküne sahip olmasına karşın "Bir sırada (örneğin, fotokopi makinesi, market

vs.) başkasının önüne geçmesine izin veririm.” ifadesinden oluşan 11. madde, ölçekte benzeri başka bir madde daha olmadığından, ölçeğin bütününe yaptığı katkı göz önünde bulundurularak çalışma dışında bırakılmamıştır. Ayrıca, yapılan madde-test korelasyonu ölçeğin her bir boyutunun altında yer alan maddelerin o boyut ile anlamlı ilişki içinde olduklarını göstermiştir. Tüm bu bilgilerin ışığında Özgecılık Ölçeği’nin maddelerinin ölçmek istediği konu ile tutarlı oldukları, dolayısıyla da yapı geçerliğinin yeterli olduğu söylenebilir.

Özgecılık Ölçeği’nin ölçüt bağıntılı geçerliğinin test edilmesi amacıyla kullanılan Empatik Eğilim Ölçeği (Dökmen, 1988), hem Özgecılık Ölçeği hem de onun yardım etme ve bağışçılık alt boyutları ile pozitif yönde ilişki göstermiştir (bkz. Tablo 2). Bu bulgu, empati ile özgecılık arasında güçlü bir ilişki olduğunu ortaya koyan alan yazın (Andreoni ve Rao, 2011; Batson ve ark.,1981; Batson, 2008; Bierhoff ve Rohmann, 2004; Cialdini ve ark., 1997; Dovidio, 2001; Hoffman, 2001; Rushton, 1981) ile tutarlıdır. Bu sonuca göre, diğerlerinin düşündükleri, hissettikleri ve algıladıklarına karşı bilişsel farkındalığa sahip olma anlamına gelen empati, diğerlerinin ihtiyaçlarını anlama ve bu ihtiyaçlara yanıt verme ile de ilişkili görünmektedir.

Çalışma, büyük ölçüde web tabanlı online bir yazılım üzerinden gerçekleştirilmiştir. Başka bir deyişle, katılımcıların hemen hepsi internet kullanıcısıdır. Bu durum, internet kullanıcılarının çoğunlukla gençlerden oluştuğu düşünüldüğünde (örneğin, bu araştırmanın temel örnekleminin yaş ortalaması 26.91’dir), sonuçların genellenebilirliği açısından bir kısıtlılık olarak yorumlanabilir. Özgecılık üzerinde yaşın anlamlı etkisi olduğu göz önüne alındığında, sonradan yapılacak çalışmalarda daha ileri yaş gruplarından katılımcıların da çalışmaya dâhil edilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Çalışmanın bir diğer kısıtlılığı doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarıyla ilgilidir. Bu analizin sonuçlarına göre, Özgecılık Ölçeği’nin uyum göstergeleri kabul edilebilir düzeyde olmakla birlikte, sınırda kalmışlardır. Bu durum örneklem sayısından kaynaklanmış olabilir. Çalışmada doğrulayıcı faktör analizinin yapılmış olduğu 354 kişilik örneklem, Kline (2000) tarafından belirlenen örneklem sayısının ölçekteki madde sayısının on katı olması kuralını karşılasa da, ölçekteki her bir madde için yirmi kişiye ulaşılması gerektiğine dikkat çeken kaynaklar (örneğin, Andrew, Pedersen ve McEvoy, 2011) da vardır.

Belirtilen kısıtlılıklara karşın, Özgecılık Ölçeği’nin hem Empatik Eğilim Ölçeği ile ilişkili olması hem de faktör analizi ve DFA sonuçlarının tatmin edici düzeyde olması nedeniyle, Türkiye örnekleminde kabul edilebilir geçerlik ve güvenilirlik değerlerine sahip olduğu söylenebilir.

Kaynaklar

- Akbaba, S. (1994). *Grupla Psikolojik Danışmanın Sosyal Psikolojik Bir Kavram Olan Özgecilik Üzerindeki Etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akbaba, S. (2001). Özgecilik ölçeğinin Türkçeye uyarlanması geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Atatürk Üniversitesi Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 85-95.
- Andreoni, J., ve Rao, J. M. (2011). The power of asking: How communication affects selfishness, empathy, and altruism. *Journal of Public Economics*, 95(7), 513-520.
- Andrew, D. P., Pedersen, P. M., ve McEvoy, C. D. (2011). *Research Methods and Design in Sport Management*. United States of America: Human Kinetics.
- Bäckström, M., Björklund, F., Hansson, S. B., Bern, D., ve Westerlundh, B. (2005). What makes some persons more prejudiced than others? Modeling the role of social dominance, empathy, social desirability, and gender. *Department of Psychology, Lund University*.
- Banbal, G. K. (2010). *Hemşirelik Öğrencilerinin Özgecilik Düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Bar-Tal, D. (1986). Altruistic motivation to help: Definition, utility and operationalization. *Humboldt Journal of Social Relations*, (13)1/2, 3-14.
- Basım, H. N. ve Şeşen, H. (2006). Kontrol odağının çalışanların nezaket ve yardım etme davranışlarına etkisi: kamu sektöründe bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 159-168.
- Batson, C. D. (2008). Empathy-Induced Altruistic Motivation. *Draft of lecture/chapter for Inaugural Herzliya Symposium on "Prosocial Motives, Emotions, and Behavior,"* March 24-27, 2008.
- Batson, C. D., Bolen, M. H., Cross, J. A. ve Neuringer-Benefiel, H. E. (1986). Where is the altruism in the altruistic personality? *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(1), 212-220.
- Batson, C. D., Chang, J., Orr, R., ve Rowland, J. (2002). Empathy, attitudes, and action: Can feeling for a member of a stigmatized group motivate one to help the group? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(12), 1656-1666.

- Batson, C. D., Duncan, B. D., Ackerman, P., Buckley, T., ve Birch, K. (1981). Is empathic emotion a source of altruistic motivation? *Journal of Personality and Social Psychology*, 40(2), 290-302.
- Batson, C. D., Polycarpou, M. P., Harmon-Jones, E., Imhoff, H. J., Mitchener, E. C., Bednar, L. L., Klein, T. R., ve Highberger, L. (1997). Empathy and attitudes: Can feeling for a member of a stigmatized group improve feelings toward the group? *Journal of Personality and Social Psychology*, 72(1), 105-118.
- Baumann, D. J., Cialdini, R. B., ve Kendrick, D. T. (1981). Altruism as hedonism: Helping and self-gratification as equivalent responses. *Journal of Personality and Social Psychology*, 40(6), 1039.
- Benenson, J. F., Pascoe, J., ve Radmore, N. (2007). Children's altruistic behavior in the dictator game. *Evolution and Human Behavior*, 28(3), 168-175.
- Bierhoff, H. W., ve Rohmann, E. (2004). Altruistic personality in the context of the empathy-altruism hypothesis. *European Journal of Personality*, 18(4), 351-365.
- Bower, G. H. (1981). Mood and memory. *American Psychologist*, 36(2), 129-148.
- Campbell, A. (1998). *Altruism and Aggression*. The British Psychological Society, Leicester.
- Carmines, E.G., McIver J.P. (1981) Analyzing models with unobserved variables: analysis of covariance structures. G.W.Bronstedt and E.F.Borgatta (Ed.), *Social Measurement: Current Issues* içinde, (65-115). Beverly Hills, CA: Sage.
- Cialdini, R. B., Brown, S. L., Lewis, B. P., Luce, C., ve Neuberg, S. L. (1997). Reinterpreting the empathy-altruism relationship: When one into one equals oneness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73(3), 481-494.
- Clark, D. M., ve Teasdale, J. D. (1985). Constraints on the effects of mood on memory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48(6), 1595-1608.
- Chou, K. L. (1998). Effects of age, gender, and participation in volunteer activities on the altruistic behavior of Chinese adolescents. *The Journal of Genetic Psychology*, 159(2), 195-201.
- De Waal, F. (2006). *İçimizdeki Maymun. Biz Neden Biziz?* (A. Biçen, Çev.) Metis Yayınları: İstanbul

- Dovidio, J. (2001). Adulthood: Prosocial Behavior and Empathy. N. J. Smelser, P. B. Baltes (Ed.) *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* içinde, (159-162). Exeter: Cambridge University Press.
- Dökmen, Ü. (1988). Empatinin yeni bir modele dayanılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21(1-2), 155-190.
- Eagly, A. H. ve Crowley, M. (1986). Gender and helping behavior: A meta-analytic review of the social psychological literature. *Psychological Bulletin*, 100(3), 283-308.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., Karbon, M., Murphy, B. C., Wosinski, M., Polazzi, L., Carlo, G. ve Juhnke, C. (1996). The relations of children's dispositional prosocial behavior to emotionality, regulation, and social functioning. *Child Development*, 67(3), 974-992.
- Erkuş, A. (2014). Psikolojide Ölçme ve Ölçek Geliştirme I. Ankara: Pegem Akademi.
- Harris, M. B. ve Siebel, C. E. (1975). Affect, aggression, and altruism. *Developmental Psychology*, 11(5), 623.
- Hoffman (2001). Prosecution. N. J. Smelser, P. B. Baltes (Ed.) *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* içinde, (12230-12233). Exeter: Cambridge University Press.
- Innorenti, A. ve Pazienza, M. G. (2006). Altruism and Gender in the Trust Game. *Experimental Economics Laboratory Working Paper*. University Of Siena Department Of Economics.
- Isen, A. M. ve Simmonds, S. F. (1978). The effect of feeling good on a helping task that is incompatible with good mood. *Social Psychology*, 41(4), 346-349.
- İşmen, E. A. ve Yıldız, A. S. (2005). Öğretmenliğe ilişkin tutumların özgecilik ve atılganlık düzeyleri açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 11(2), 151-166.
- Kline, P. (2000). *Handbook of Psychological Testing* (2. baskı). London: Routledge.
- Krebs, D. (1975). Empathy and altruism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 32(6), 1134.
- Krueger, R. F., Hicks, B. M., ve McGue, M. (2001). Altruism and antisocial behavior: Independent tendencies, unique personality correlates, distinct etiologies. *Psychological Science*, 12(5), 397-402.

- London, P. ve Bower, R. K. (1968). Altruism, extraversion, and mental illness. *The Journal of Social Psychology*, 76(1), 19-30.
- Pettigrew, T. F. ve Tropp, L.R. (2008) How does intergroup contact reduce prejudice? Meta-analytic tests of three mediators. *European Journal of Social Psychology*, 38(6), 922-934.
- Piliavin, J. A. ve Charng, H. W. (1990). Altruism: A review of recent theory and research. *Annual Review of Sociology*, 16, 27-65.
- Pratto, F., Sidanius, J., Stallworth, L. M. ve Malle. B. F. (1994). Social Dominance Orientation: A Personality Variable Predicting Social And Political Attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(4), 741-763.
- Rushton, J. P., Chrisjohn, R. D. ve Fekken, G. C. (1981). The altruistic personality and self report altruism scale. *Person and Individual Differences*, 2, 293-302.
- Rushton, J. P., Fulker, D. W., Neale, M. C., Nias, D. K., ve Eysenck, H. J. (1986). Altruism and aggression: the heritability of individual differences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(6), 1192.
- Sakallı-Uğurlu, N. (2008). Erkeklerle yönelik çelişik tutumlar ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması.[Turkish adaptation of Ambivalence toward men inventory]. *Türk Psikoloji Yazıları (Turkish Psychological Articles)*, 11, 1-14.
- Tabachnick, B. G., ve Fidell, L. S. (2001). *Using Multivariate Statistics*. United States of America: Pearson.
- Taylor, S. E., Peplau, L. A. ve Sears, D. O. (2007). *Sosyal Psikoloji*. (1.Baskı) (A. Dönmez, Çev.) Ankara: İmge Yayınevi. (Orijinal Çalışma Basım Tarihi 2003).
- Tezbaşaran, A. A. (1997). *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
- Trivers, R. L. (1971). The evolution of reciprocal altruism. *Quarterly Review of Biology*, 46, 35-57.
- Ümmet, D., Ekşi, H. ve Otrar, M. (2013). Özgecılık (alturism) ölçeği geliştirme çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(26), 301-321.
- Van Baaren, R. B., Holland, R. W., Kawakami, K. ve Van Knippenberg, A. (2004). Mimicry and prosocial behavior. *Psychological Science*, 15(1), 71-74.

- Van Vugt, M. ve Van Lange, P. A. (2006). The altruism puzzle: Psychological adaptations for prosocial behavior. M. Schaller, J. A. Simpson, D. T. Kenrick (Ed.), *Evolution and Social Psychology* içinde, (237-261). New York: Psychology Press.
- Yavuzer, H., İşmen-Gazioğlu, E., Yıldız, A., Demir, İ., Meşeci, F., Kılıçaslan, A., ve Sertelin, Ç. (2006). Öğretmen özgeciliği ölçeği: Geliştirme, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6(3), 947-972.
- Zarbatany, L., Hartmann, D. P., ve Gelfand, D. M. (1985). Why does children's generosity increase with age: Susceptibility to experimenter influence or altruism? *Child Development*, 56(3), 746-756.